

Лук'яненко О.В. Початок 1956 року: суперечності сприйняття Полтавським педінститутом поглиблення процесів десталінізації / Олександр Вікторович Лук'яненко // Materialy IV mezinarodni vedecko-prakticka konference "Veda: teorie a praxe – 2008" – Dil 9. Historie. Politicke vedy. Administrativa. – Praha: Publishing house "Education and science" s.r.o. – С.3-5.

Лук'яненко Олександр Вікторович,

Початок 1956 року: суперечності сприйняття Полтавським педінститутом поглиблення процесів десталінізації

На початку вивчення еволюції суспільної думки та різноманітних форм відповідей представників науково-творчої інтелігенції міста Полтави на соціально-політичні зрушення доби десталінізації, вдамося до аналізу настроїв усередині педколективу до подій 14-25 лютого 1956 року, які започаткували відкритий наступ на культ особи Й.Сталіна. Не менш значущим є визначення відмінностей ставлення до заяв М.Хрущова представників різних соціально-вікових груп педінституту, що дозволить виокремити основні проблемні питання, що викликали найбільшу реакцію колективу педінституту.

Для викладачів ПДП, як і для інших полтавців, 1956 рік починався під гаслами поширення змагання на честь ХХ з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу. Підприємства області намагалися стаханівськими темпами виробництва зустріти цю знаменну подію у політичному житті країни. Повсякчасно лунали заклики повторити трудові подвиги по небаченій до того відгодівлі худоби чи виробництву взуття за одну хвилину [1]. Подібні підготування тривали і в середовищі вузівської інтелігенції. Полтавська преса продовжувала рясніти згадками про згуртованість радянського населення навколо «непереможного прапора Маркса-Енгельса-Леніна-**Сталіна** (виділено нами – О.Л.)» [2], не очікуючи, як і все суспільство, глибинних змін від ХХ з'їзду, десталінізації життя. Тому колектив Полтавського педагогічного тримався раніше окресленого курсу на виконання розпоряджень «згори».

Закриті партійні збори 19 січня 1956 року серед пунктів своєї ухвали вирішили як зробити свій внесок у загальний соціально-економічний розвиток

країни до XX з'їзду. Не робилося ні кроку в бік від запропонованого Московським керівництвом напрямку роботи. Ухвала партбюро Педінституту лише логічно доповнювала пропозиції М. Хрущова 1955 року по обміну селекційним досвідом з американськими фермерами, щодо чого й ухвалила «кафедрі ботаніки з весни 1956 року розпочати вирощування гібридного насіння кукурудзи» [3; 4, С.339]. Найпершим і найголовнішим завданням навіть для працівників освіти («невиробничої сфери») залишалося зміцнення економічної бази побудови соціалізму. Проблеми зі сфери ідеології не зачіпалися взагалі. Разом із ними поза увагою залишилися і міжособистісні стосунки членів колективу, вибух цікавості до яких ми побачимо після оприлюднення доповіді Хрущова на XX з'їзді КПРС.

Зазначимо, що доволі важко знайти відмінність у змістовному наповненні закритих та відкритих партійних зборів Педагогічного інституту. Спільними для них залишаються високі демагогічні заяви про турботу Комуністичної партії про радянську молодь. На відкритих зборах, як і на закритих, не обходять вирішення найнагальніших виробничих питань чи найбільш суперечливих, проблемних місць у комуністичній ідеології та пропаганді. Єдине, що їх суттєво різнить, – кількість присутніх та їхня партійність. Закриті збори об'єднували лише запрошених членів КПРС та кандидатів у члени партії, натомість відкриті збори ми можемо охарактеризувати як спосіб пропаганди бажаного світорозуміння.

Так, до 25 лютого включно повна співзвучність заяв центру та обласних комітетів партії створювала ілюзію у кожного партійця інституту та у Полтавщини в цілому, що «в своїй діяльності комуністична партія незмінно керується вченням Маркса-Енгельса-Леніна-Сталіна» [5]. Відредагований Президією текст виступу Хрущова 5 березня 1956 року був спрямований на ознайомлення політично активним верствам населення. Як відомо, доповідь у пресі не друкувалася. Але населення обласного центру вже 6 березня було поінформоване про необхідність «до кінця ліквідувати наслідки поширення культу особи, даліше розгортати внутрішньопартійну демократію, ширше

розвивати критику і самокритику, посилити боротьбу проти настроїв самозаспокоєності, щоб прикрасити справжній стан справ» [6].

Цього ж дня відбулися закриті партійні збори Полтавського педінституту. Згідно з протоколом, із 70 членів і кандидатів у члени партії, що перебували на партійному обліку, на зборах були присутні 65 осіб. В Президії сиділи директор інституту М.В.Семиволос, Г.І. Кулик та Н.І. Павлушко.

Порядок денний закритих зборів передбачав розгляд лише двох питань. Перше стосувалося стану підготовки кадрів учителів політехнічного навчання в педінституті (доповідав Михайло Семиволос). Складається враження, що це питання було винесене у порядок денний навмисне, щоб не акцентувати зайвої уваги на іншому, пов'язаному з ознайомленням з доповіддю Микити Хрущова «Про культ особи і його наслідки» [7]. Це видно з швидких темпів розгляду питання і переходу до ознайомлення з матеріалами доповіді Першого секретаря. Стенограму з'їзду зачитувала доцент кафедри педагогіки Н.Г. Базилевич. Спираючись на партійні документи, можемо стверджувати, що обговорення питання і зустрічних запитань не було [8]. Хоча при розгляді першого пункту порядку денного мали бажання і виявили змогу виступити 8 осіб – студентів і викладачів. Жодного слова не сказав ні секретар парторганізації Микола Різун, ні директор інституту, ні колишній охоронець М.С.Хрущова Григорій Кулик, який нібито «як свято сприйняв розвінчання культу особи «великого вождя» [9, С.126-127].

Важко аргументувати відсутність задокументованої реакції колективу ВНЗ. Вочевидь, її не було взагалі через кардинальну – майже революційну – зміну курсу партії. Або, можливо, її вирішили не полишати у документі через яскраве вираження та бурхливість.

Так чи інакше, але керівництво ВНЗ не поспішало проводити ознайомлення широкого університетського загалу з текстом доповіді Першого секретаря, як того і вимагали інструкції Москви. Тому основні заходи дирекції, партбюро парторганізації Полтавського педінституту до 15 березня 1956 року були зосереджені навколо обговорення відкритих матеріалів XX з'їзду партії з

поступовим внесенням змін у робочі плани кафедр відповідно до цих «доленосних рішень» [10].

Можна лише приблизно уявити, як довго могли затягувати з проведенням загальних партійних зборів в інституті. Та аналіз тогочасної преси дозволяє стверджувати, що поки вузівське керівництво займало позиції вичікування, суспільний ажіотаж у Полтаві поволі наростав. Цьому сприяли навіть непрямі заклики до активізації роботи населення. Так «Зоря Полтавщини» численними ідеологічними вливаннями продовжувала підтримувати образ бойової партійної організації, покликаної, підносячи господарсько-культурну активність мас, «сприяти викоріненню культу особи» [11]. Полтавців підштовхували активно долучатися до всесоюзної кампанії, запущеної Хрущовим з трибуни XX з'їзду. Не дивно, що при подібному інформаційному голоді та дозуванні інформації, основними рисами десталінізації на теренах Полтавського регіону була звичайна монотонна критика сталінізму та супутніх йому явищ.

Список посилань на джерела та літературу:

1. Шириться змагання на честь XX з'їзду КПРС і XIX з'їзду КПУ // Зоря Полтавщини. – 7 січня 1956. – №5.
2. XIX з'їзд Комуністичної Партії України // Зоря Полтавщини. – 17 січня 1956. – №12.
3. Державний архів Полтавської області – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 7 (далі – ДАПО).
4. Лицом к лицу с Америкой. Рассказ о поездке Н.С. Хрущёва в США. 15-27 сентября 1959 . – М.: Госполитиздат, 1960. – 680 с.
5. Партія – наш рульовий! // Зоря Полтавщини. – 14 лютого 1956. – №32.
6. Партійно-організаційну роботу – на рівень нових завдань! // Зоря Полтавщини. – 6 березня 1956. – №48.
7. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк.13.
8. Там само. – арк. 16.
9. Марченко Н.Г. Кулик Григорій Іванович // Історія Полтавського педагогічного інституту в особах. Полтава: «Кларисса». – 1995. – С.125-128.

10. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 17.

11. Глибоко вивчати рішення XX з'їзду КПРС // Зоря Полтавщини. – 17 березня 1956. – №56.